

МИЛА ВУЈИЧИЋ-ВУЛОВИЋ
(1927–2008)

Почетком септембра 2008. године, конзерватори Србије остали су без још једног уваженог колеге, који је читав свој радни и животни век посветио проучавању и заштити споменика културе.

Мила Вујичић-Вуловић једна је од најстаријих конзерватора који су у годинама после Другог светског рата утирали пут овој струци и својом студиозношћу и преданошћу допринели њеном угледу у друштву. Рођена је 27. јануара 1927. године, на Светог Саву, у породици интелектуалаца, од оца Михаила и мајке Десанке. У Бањалуци, где је Мила и рођена, отац Михаило је после завршених студија медицине радио као срески лекар. Мајка Десанка завршила је права у Француској и по повратку у земљу почела да ради у суду. Међутим, после удаје и преласка у Бањалуку, а посебно после рођења две кћерке, Миле и Душанке, одрекла се професионалног рада и потпуно се посветила породици.

Стасавши за школовање, Мила прелази у Београд код мајчиних родитеља, где завршава прве разреде основне школе, а затим и три разреда гимназије. Завршни разред и малу матуру завршила је у Бањалуци, школске године 1940/1941. Почетак рата условиће пресељење целе породице, најпре у Београд, а убрзо затим у Шабач, где ће провести читаву окупацију и где ће Мила завршити више разреде гимназије. После завршене матуре уписаће се на Архитектонски факултет у Београду 1946. године, са првом послератном генерацијом, са којом су универзитетска знања стицале и старије ратне генерације. На факултету ће упознати и Бранислава – Баћу Вуловића, будућег истакнутог и угледног конзерватора, који ће јој постати животни сапутник и са којим ће 1952. године добити сина Зорана.

Већ на првим годинама студија, испољила је интересовање за конзерваторску струку. Била је међу првим члановима научне групе за историју архитектуре средњег века при истоименој катедри, коју је водио проф. Ђурђе Бошковић. У оквиру летње праксе, као редован члан овог

„кружока“, стицала је прва знања о теренском раду, стварању документације, истраживању и заштити споменика културе. За многе колеге са којима је тих година заједно откривала све лепоте и тешкоће свог будућег позива остаће трајно везана професионалном сарадњом и искреним пријатељством.

Завршетак студија за Милу Вујичић-Вуловић није значио и крај образовања, већ предуслов за стручно усавшавање у области заштите споменика културе, за коју се определила, дубоко свесна озбиљности посла и одговорности архитекте конзерватора. То је био разлог што се пет година после завршених студија обрела у Паризу, где је завршила специјализацију за архитекте конзерваторе при Школи лепих вештина.

Случај је хтео да се одмах по дипломирању, 1958. године, запосли као инжењер архитекта у тадашњој Управи градског зеленила на Малом Калемегдану, што јој је омогућило да своје прве самосталне захвате у заштити примени на Београдској тврђави, једном од најраније заштићених споменика културе у Србији. После две и по године рада у Сектору за студије и пројектовање на месту архитекте конзерватора, у тренутку када је 1961. године осниван Завод за заштиту споменика културе града Београда, са приоритетним задатком да преузме све радове на проучавању, истраживању и заштити Београдске тврђаве, Мила Вујичић-Вуловић прелази у ову установу као један од првих стручних сарадника, са тада већ завидним искуством стеченим управо на овом споменику. У Заводу за заштиту споменика културе града Београда, у којем ће радити до одласка у пензију 1988. године, дуго низ година водила је групу за Београдску тврђаву.

Захваљујући њеном изузетном смислу за систематичност и студиозност, на самом почетку су у оквиру Завода осмишљени планови активности на пољу истраживања и конзерваторско-рестаураторских радова на тврђави. Њиховом реализацијом, из године у годину враћане су вредности овом сложенем споменичком комплексу, са остацима градитељске делатности различитих епоха и различитог степена очуваности. Смернице које су тада постављене с временом су само потврђиване и може се слободно рећи да су остале трајан путоказ до данашњих дана.

Један од првих објеката на тврђави на којем су по њеним пројектима изведени сложени конзерваторско-рестаураторски радови и примењени за то време најсавременији методи статичке санације била је кула Небојша. Руководећи овим радовима, Мила Вуловић је на утврђивању одговарајућег система конструктивног осигурања успешно сарађивала са својим колегом из генерације проф. Милорадом Димитријевићем, који ће јој остати стални и незаменљиви сарадник у свим питањима статичке природе, не само на заштити објеката и утврђења Београдске тврђаве већ и на свим другим споменицима на којима је радила. Колегијалан однос, међусобно уважавање и дубоко пријатељство везивали су ова два врсна стручњака и несвакидашње личности још из времена студија, будући да су обоје припадали чувеној „генерацији 46“, која ће остати запамћена по дружењу на редовним окупљањима, блискости и неисцрпној животној енергији.

У првим годинама рада у Заводу за заштиту споменика културе града Београда Мила Вуловић је водила најсложеније конзерваторско-рестаураторске радове на остацима утврђења у Доњем и Горњем граду, којима је успешно презентована градитељска активност из периода деспота Стефана Лазаревића. Једним од најуспелијих конзерваторских захвата сматра се њена обнова горњоградских утврђења, са капијама и угаоном „деспотовом“ кулом, захваљујући којој је некадашњи изглед средњовековног града постао препознатљив и неодвојив део силуете савременог Београда.

Истраживањем и рестаурацијом Дефтердарове капије и чесме Мехмед-паше Соколовића обновљени су јединствени амбијенти турске градитељске активности, а радовима на обнови бастионих утврђења уређени су делови Београдске тврђаве настали у оквиру аустријске и касније турске реконструкције.

Као врстан познавалац овог споменика, Мила Вујичић-Вуловић зналачки је сагледавала све кључне проблеме њене конзервације, што јој је помогло да буде међу првим стручњацима који су осмислили и реализовали радове на ревитализацији, израдивши прве студије могућности савременог коришћења за читав низ различитих објеката и за тврђаву у целини. Ревитализација

Амама у Доњем граду, који је после сложених статичких и конзерваторских захвата адаптиран у Планетаријум, и Деспотове куле, која је после обнове добила нову намену поставши Опсерваторија, сврставају се у прве конзерваторске захвате ове врсте и представљају и данас примере успешне примене овог метода, као крајњег циља заштите споменика културе.

Резултате свог истраживачког и конзерваторског рада на Београдској тврђави публиковала је у стручним часописима. Већ 1961. године, у *Саопштењима* Републичког завода за заштиту споменика културе објавила је рад *Београдска тврђава*, а 1970. године у посебној публикацији Завода за заштиту споменика културе града Београда, *Саопштења*, свеска III, текст *Конзерваторско-рестаураторски радови на Београдској тврђави у периоду 1961–1968. године*. Обиман истраживачки рад *Катије Београдске тврђаве* објављен је 1972. године у *Годишњаку града Београда*.

Поред Београдске тврђаве, којој је посветила читав свој радни век, откривајући и унапређујући њене основне вредности, бавила се и истраживањима и заштитом сакралних грађевина. О студиозном приступу пројектовању и извођењу конзерваторских захвата на овим објектима остају да сведоче радови на касноантичкој гробници у Брестовику код Гроцке и рестаурација цркве манастира Павловац под Космајем. Остаци ове цркве датирани у прву четвртину XV века, на којој су крајем шездесетих година извршени заштитни конзерваторски радови, нису пружали довољно података за израду пројекта обнове првобитне архитектуре. Приступајући том послу, Мила Вуловић је на основу детаљног снимања и анализе постојећег стања, типолошких и конструктивних карактеристика, техника зидања и елемената камене архитектонске пластике, израдила студију могућег аутентичног изгледа цркве, која се заснивала на сложеним пропорцијским анализама, тумачењу података са саме грађевине и анализама аналогних примера споменика исте стилске групе.

Свакодневне обавезе и сложени и одговорни послови на којима је била ангажована у својој матичној установи нису је спречавали да прихвати сарадњу и са другим заводима у Србији. Међу споменицима чија је заштита била резултат овакве сарадње треба истаћи, пре свега, манастирски комплекс Црна Река и цркву св. Димитрија у Јаначком Пољу. Исоходе ових конзерваторских радова објавила је у стручним чланцима: *Манастир св. Арханђеља у Црној Реци* и *Црноречка бронзана кадионица*.

Поред непосредног рада у струци, активно је учествовала у раду бројних стручних комисија, а своја истраживања и конзерваторска искуства саопштавала је у рефератима на саветовањима Друштва конзерватора Србије. Била је и први секретар Заједнице завода за заштиту споменика културе и један од најагилнијих секретара Друштва конзерватора Србије.

Покретање стручног часописа Завода за заштиту споменика културе града Београда, за Милу Вуловић представљало је још један изазов, обавезу према струци, према себи, али и према будућим генерацијама конзерватора. Обрађивањем резултата својих радова и њиховим публиковањем већ од првог броја *Наслеђа*, дала је још један велики допринос ширењу сазнања о градитељском наслеђу на подручју града Београда, значају рада на заштити споменика културе и улози архитекте конзерватора. Већ за први број припремила је рад у којем је изнела конзерваторски приступ обнови горњоградских бедема Београдског града, за трећи је приредила веома користан и информативан преглед конзерваторско-рестаураторских активности на простору Београдске тврђаве, а у четвртном броју указала је на основне проблеме обнове цркве манастира Павловац под Космајем.

Можда није случајно што ће управо на страницама јубиларног десетог броја овог часописа остати забележено сећање на Милу Вујичић-Вуловић, архитекту конзерватора, која је дала трајни допринос заштити културне баштине.

О њеном доприносу конзерваторској струци сведоче и признања која је добила за дугогодишњи рад у служби заштите. Завод за заштиту споменика културе града Београда доделио јој је диплому и повељу поводом десетогодишњице и двадесетогодишњице свога рада, а Савез друштва конзерватора Југославије јубиларну медаљу са дипломом за изванредан допринос заштити нашег културног наслеђа.

Најзначајније признање за сваког конзерватора – награду Друштва конзерватора Србије, Мила Вујичић-Вуловић добила је 1990. године *за значајан допринос заштити наше културне баштине изражен кроз истрајан и предан рад на истраживању архитектонских споменика; за успешно изведене бројне конзерваторско-рестаураторске радове, као и за активно учење у раду Друштва конзерватора Србије*.

Цењена међу колегама, омиљена у својој генерацији једнако као и међу младима, пленила је својом дружељубивошћу, оптимизмом и суптилним хумором. Ниједно окупљање и дружење у Заводу за заштиту споменика културе града Београда није могло да се замисли без њеног присуства и без њеног *вратца*, који ју је свуда пратио и кроз чије је стихове, надарено и духовито, саопштавала велике истине и мале тајне, остављајући нам у наслеђе својеврсну хронику једне установе, једне струке, једног времена.

Име Миле Вујичић-Вуловић и њена плодна професионална каријера остаће трајно убележени у историји рада Завода за заштиту споменика културе града Београда, као и у историји заштите Београдске тврђаве, коју је, међу првим стручњацима, својим радом стварала.